

AINARA BARRETO CHACÓN

HÈNT CAMIN EN UN MON D'ÒMES

RESUM

Hènt Camin en un Mon d'Òmes ei un trebalh de recèrca sus era evolucion istorica dera hemna pendent eth pas des generacions. Ei un projècte basat ena cèrca d'informacion e en anàlisi dera hemna ena societat.

Er objectiu deth trebalh a estat era voluntat de voler visibilizar totes aqueres hemnes que pendent ena istòria an estat opremudes e silenciades. A mès, tanben è centrat ua part deth trebalh ena Val d'Aran, entà dar a conéisher era istòria des hemnes araneses, es quaus, tostemp an agut ua grana influéncia ena societat aranesa.

“Hènt Camin en un Mon d'Òmes” ei un projècte a on se pòden diferenciar dues parts fòrça clares e evidentes: per un costat, trapam era part teorica, e per un aute, era part practica.

Era part teorica se centre ena istòria dera hemna damb ua breu pinzellada des des epòques mès antigues, entà dempús aprofundizar ena forma de viuer pendent es sègles XVII, XVIII, XIX, XX e XII. Posteriorment, me centri ena Val d'Aran, explicant coma a viscut era hemna aranesa pendent diferentes generacions e, finaument, enfòqui eth trebalh en totes aqueres hemnes araneses qu'an arrenhut arribar a éster influents en un mon principaument masculin.

Per un aute costat, era part practica ei dividida en dus apartats principaus. En prumèr lòc, era realizacion d'entrevistes a tres hemnes araneses dera mia familha, damb er objectiu d'extreir informacion sus era hemna aranesa entà poder-la concretar en apartat teoric.

E, en segon lòc, entrevistes hètes a totes aqueres hemnes araneses qu'an deishat peada en un mon principaument masculin, des quaus tambien ne parli en darrèr punt dera part teorica.

Finaument, era recèrca realizada ena part teorica e era informacion extreta des entrevistes, me permeten refutar totes es ipòtesis plantejades ar inici deth trebalh.

Per aquest motiu, pogui afirmar e concludir qu'es hemnes, tant a nivèu nacionau, com aciu ena Val d'Aran, tot e qu'ara gaudisquen d'ua igualtat mès notòria, non tostemp an disposat des madeishi drets e condicions, e aquerò a hèt que fòrça còps viuessen situacions injustes, enes quaus non auien es madeishes possibilitats ne facilitats, viuent amagades, invisibilizadas e matractades.

JAN MOGA NART

ERA SUPERVIUENÇA D'UN CLUB ARANÉS: ERA U.E.BOSSÒST

RESUM

Eth motiu d'aguest trebalh ei principauments estudiar eth foncionament e superviuença d'un club d'ua localitat petita. Ara madeish era U.E.Bossòst ei er unic equip de fotbòl amateur que i a ena Val d'Aran. Abantes mos trapauem tanben damb er equip de Vielha e eth de Les. Ei per aquerò que jo coma aficionat deth club e deth fotbòl en generau è decidit escuelher aguest tèma. Tanben, coma dempús d'acabar bachelierat m'agradarie hèr bèra causa d'economies, m'è centrat mès en coma poirie subsistir un equip coma eth Bossòst, pr'amor que coma ja sabem non ei un equip coma eth F.C. Barcelona o Real Madrid e alavetz non arribe a auer es madeishi recorsi qu'un equip de fotbòl professionau.

Eth trebalh ei compausat per dues parts, ua teorica e era auta practica.

Ena part teorica è parlat prumèr de tot dera istòria deth club entà dar-lo a conéisher, è parlat sus eth fundador Manuel Huguet que neishec en 1888 e moric en 1977. Eth motiu peth quau jògue ena liga francesa. Dempús entara recolèta d'informacion anè tàs oficines deth club a on se tròben toti es prèmias guanhadi peth club, des quaus eth mès important ei era Copa de Comminges, e actes. Dempús dera petita introduccion entà dar a conéisher eth club è parlat sus es diferéncias entre eth finançament d'abantes e eth d'ara, e per descomptat es despènes qu'a er equip.

Ena part practica è realitzat ua sèrie d'entrevistes, ath president, part dera directiua, jogador, exjogador e patrocinador, entà poder arténher mès informacion, ja qu'ei un tèma deth quau per internet non se trape guaire informacion. Finauments è elaborat ua enquèsta entara gent der entorn entà veir s'an coneishment sus eth club e atau è pogut assegurar qu'era gent ei conscienta dera existéncia dera Union Esportiu Bossòst e pense qu'ei de besonh subvencionar ath club pr'amor que se tracte de cultura esportiu.

En tot realizar aguest trebalh pogui arribar a afirmar qu'era superviuença d'un club damb aguestes caracteristiques coma ei eth Bossòst ei dificila mès se pòt arribar a arténher

MARC GRIJALBA RUÍZ

EVOLUCION E AUTOGOVÈRN; DUES PARAULES ARANESES

RESUM

Era Val d'Aran, eth nòste petit país, ei un territòri excepcional emplaçat en un beròi entorn. Es aranesi aué, sauvam e suenham ua cultura, ua lengua e ua istòria pròpia que mos hè a diferenciar-mos de toti aqueri pòbles qu'ara, e que pendent tota era nòsta existéncia, mos an entorat. Aguesti, encambi, non son pro motius entà afirmar era nòsta disparietat damb toti aqueri damb es que compartim termièra. D'aguesta forma, es aranesi, auem de cercar arguments laguens deth nòste ADN que pogam afirmar qu'èm disparièrs. Ei per aguest motiu peth qu'aguest Trebalh de Recèrca s'a centrat ena cèrca d'arguments entà basar ua diferenciacion dera Val d'Aran, en tot expausar, per un costat, era evolucion istorica, politica, economica e legislatiua dera Val, e, per aute, eth sistèma de finançament qu'aué en dia nodris era nòsta principau institucion d'autonomia: eth Conselh Generau d'Aran.

En un prumèr tèrme, s'expause era evolucion dera istòria aranesa, centrada ena legislacion e enes relacions entre es govèrns, ath long des sègles. En aguest apartat restacam ua entrevista ath President der Institut d'Estudis Aranesi e era visita ar Archiu deth Conselh Generau emplaçat ena Casa deth Senhor d'Arròs.

En dusau lòc, se presente era evolucion dera economia aranesa des deth segle XX enquia aué en dia, realizant un contrast entre es situacions economiques ath long des tempsi. Entà poder justificar-lo s'entrevistèc a cèrtes personalitats dera economia aranesa e deth govèrn d'Aran.

Tot seguit, poderàn trapar era evolucion legislatiua dera Val d'Aran, era exposicion des leis de Règim Especial d'Aran de 1990 e de 2015, presentat es competències e es institucions araneses, en aguest apartat traparàn ua entrevista ara Magnífica Síndica d'Aran. Finaument, se les expause era situacion e era evolucion financèra deth Conselh Generau d'Aran, es partides de capitau, es compdes d'ingrèssi e despenes e toti aqueri acòrds de finançament signadi entre eth Conselh e era Generalitat de Catalonha.

Coma conclusion deth trebalh, s'a objectat e afirmat qu'ena Val d'Aran auem ua bona quantitat de motius qu'expausen era nòsta autonomia mès qu'auem de hèr valer era unitat damb aqueres administracions e aqueri territòris que son ath nòste cant.

ROTLAN BARÈS VILÀ

DESVOLOPAMENT URBANISTIC ENA VAL D'ARAN (1970-2022)

RESUM

En aguest TdR s'estúdie eth creishement urbanistic qu'a agut es darrèri cinquanta dus ans (1970-2022) era Val d'Aran, ua des comarques de Catalonha tamb mès intensitat edificatòria. È volut conéisher es motius dera transformacion deth paisatge e cada un des pòbles deth territòri aranés.

Coma introduccion trobaratz ua descripcion generau dera Val d'Aran a nivèu fisic, demografic, economic... Seguidament è descrit caracteristiques basiques dera arquitectura tradicionau e observat es evidents cambis que configuren ena naua tipologia d'edificacion.

Ei basic conéisher quines son es leis e normes que regulen er urbanisme. Sus era normativa urbanistica è analisat diuèrses normes e estudis: es Normes Subsidiàries de 1982, eth Pla territorial parcial de l'Alt Pirineu i Aran, aprovat er an 2006, e eth Plan Director Urbanistic dera Val d'Aran deth 2010, seguint tamb es Plans d'Ordenacion Urbanistica Municipau e finalizant tamb es Comissions Territoriaus d'urbanisme. E entà saber qué permet era normativa è descrit era classificacion deth solèr (urban, urbanizable e non urbanizable).

Tanben è estudiat eth nombre de viuendes de segona residència e es de proteccion oficiau ena Val. È tractat eth problèma entà trobar viuendes de loguèr non toristic o permanent en tot realizar ua enquèsta adreçada a persones que viuen de loguèr o ne cerquen.

Entà completar eth trebalh, è entrevistat a un arquitecte tamb ua longa trajectòria professionau ena Val d'Aran, Carlos Llobet, que coneish era evolucion der urbanisme en territòri ath long des darrèri 50 ans.

Entara part practica d'aguest trebalh de recerca è hèt un estudi deth creishement de toti es nuclis dera Val d'Aran (45), hènt ua ficha de cada nucli en un o mès plans. Ena ficha è metut eth solèr urban consolidat ena actualitat e eth creishement previst pera normativa urbanistica, era poblacion actuau e era poblacion potenciau considerant es ampliacions previstes. Enes plans è marcat tamb color verd eth nucli tradicionau existent er an 1956, en color auriò eth creishement que i a agut enquia aué, e en color vermelh eth terren qu'encara se poderie bastir. En cas de Vielha, è hèt un aute estudi mès detalhat, tamb es corresponents fiches e plans.

Coma conclusion plantegi a qui aurie de beneficiar aguest creishement, se s'a de dar preferéncia as otèls qu'aucupen mens terren e creen trebalh o ben as cases de segona residència, qu'aucupen mès terrenh e creen pòbles desabitadi. Ena planificacion cau auer ben present eth cambiament climatic, qu'afectarà es recorsi principaus dera Val (era aigua e era nhèu) e tier en compde qu'un des atractius toristics dera Val d'Aran ei eth paisatge e qu'er urbanisme li pòt dar valor o li'n pòt restar

ÀLEX ALONSO

ÇÒ QUE MOS HÈ DISPARIÈRS

RESUM

En aquest Trebalh volia hèr relacionar damb era Val d'Aran, per aquerò decidí investigar sus eth folklore aranés, e lo volia dar a conéisher d'ua manèra mès dinamica entara poblacion mès joena. Es tradicions se compausen d'istòria, de coneishements transmetuts de generacion en generacion, formen part dera nòsta cultura, dera nòsta identitat coma persones e coma pòble,

Coma tot trebalh de recèrca ei format d'ua part torica e ua practica. Ena prumèra tracti era definicion de folklore e es diuèrsi tipus de folklore e hèsqi ua rota ath long dera istòria sus es principaus tradicions araneses. Es hèstes e era musica instrumentau que perviuen ath long deth temps son es tanben autes manifestacions culturaus hestiuas.

Entara part practica pensè que calie hèr un recuelh des legendes araneses pr'amor non i a cap libre a on gessen totes. Tanben me centrè ena gastronomia elaborè, un receptari damb es principaus recèptes araneses e aprení a hèr es còques de casa des dies hèsta. Ac hí en Gessa, en çò deth Chè. E era tresau part practica siguec conéisher eth jòc tradicionau aranés es quilhes, en aquest cas me desplaçè entath pòble de Tredòs, a on aprení era istòria deth jòc e es sues normes.

En conclusion è podut verificar qu'era situacion actuau ena Val d'Aran ei alarmanta, cada viatge èm mens aranesi e sustot que cada viatge es generacions joenes an mens preocupacions per parlar aranés e per aprèner era nòsta cultura e es nòstes tradicions, per açò madeish pensi qu'en aquest moment tota era nòsta cultura ei en perill.

Coma joeni auem eth deute e era obligacion de seguir-les hènt e d'ensenhar-les un dia as següentes generacions e açò ei lo qu'è après ena realizacion d'aquest trebalh, era importància d'escotar as vielhs, conéisher, transméter e ensenhar es nòstes tradicions, atau coma ac an hèt damb jo.

Cau hèr ua uelhada entà darrèr tà saber d'a on viem, qui èm e tà on volem anar.

ARIADNA PEDARRÒS

ES ADOLESCENTS E ES DRÒGUES.

RESUM

Entà començar, nosati, es adolescents, non èm bric conscients de que eth consum de drògues a ua edat precòç ei un problèma bastant mès gran de çò que mos imaginam.

Es adolescents cada viatge comencen mès leu a consumir drògues e alcohol. Pogui remarcar qu'eth consum d'aguestes substàncies cada viatge comence a ua edat mès redusida. Era mainadèra d'aue en dia comence a consumir substàncies a partir des 12 ans coma norma generau, çò que contraste damb ua epòca non tan luenhana a on es joeni començauen eth consum entre es 16 e es 18 ans.

A mès, Catalonha s'a convertit en un epicentre de produccion tràfic de cannabis per part de granes organizacions.

Per ua auta part, aqueres persones que desenvolupen ua addiccion a ua o mès substàncies, esdevien en persones malautes que en condas de controlar eri ara substància, les contròle ad a eri aguestaar.

JÚLIA URRUZOLA TOUS

M'ENGÜEGI ACIU EMBARRAT!

RESUM

Eth tèma principau d'aguest trabalh ei sajar de trapar era manèra entà melhorar era calitat de vida des ossi en captivitat mès tanben ei trapar es cambis de comportament estant embarradi a quan son en libertat.

Era prumèra part deth mèn TDR consistís en un marc teoric que resumís era biologia der os brun e eth sòn comportament en captivitat, era definicion des diferents enriquements mediambientaus que son es tecniques que s'apliquen entà estimular as ossi, ua breu repassada ara normatiua vigent d'obligatòri compliment des parcs zoologics e ua entrevista ara Senhora Gemma Segura Pedarrós, cuedadora dera fauna deth parc.

Era dusaua part ei eth marc practic, realizada damb es ossi d'Aran Park, Ben e Luna, a on en tot seguir eth metòde scientific è realitzat un estudi scientific damb dues ipotèsis: coma aguesti enriquements pòden melhorar era vida des ossi en captivitat e coma son d'efectius en foncion dera sason e deth genre der os. Entà comprobar-les he grabat as ossi pendent ua ora en setmanes alternes (ua ena tardor e ua auta en ostieu) damb cada enriquiment.

Aguesti enriquiments an estat de tres tipus: mediambientau (consistís en variar era sua installación damb troncs, branques...); sensoriau (modificacions qu'estimulen es sòns sentits com híger pèus d'agues, plumes, excrements...) e finaument er alimentari (consistís en modificar era forma de dar-les eth minjar enta estimular-les, se pot amagar er aliment en un tronc, méter-lo en blòcs de gèu...) Existís un quatau enriquiment, eth sociau que consistís en plaçar laguens deth madeish barratge diferents espècies mès per motius de seguretat non lo podi realitzar.

Dempús de revisar es grabacions e observar eth sòn comportament damb es diferents estímuls e realitzat ues grafiques entà obtier es resultats. Se pòt comprobar qu'era màger part des estímuls son efectius entà melhorar es condicions fisiques e psicologiques d'aguesta espècie, concludint atau que es ipotèsis plantejades an estat encertades.

MERCÈ ENSEÑAT FERNÁNDEZ

PER QUÉ I A ESCÒLES BARRADES ENES PÒBLES?

RESUM

Aguest títol respon ara mia curiositat sus eth mon der ensenhament en Aran e dera lengua aranesa ena escòla.

Aran a inicis deth sègle XX patís un increment dera poblacion coma conseqüència dera construccion des centraus hidroelectricques quan era basa economica depenie deth sector primari. Era situacion càmbie damb era dubertura deth tunèl de Vielha en 1948 e era metuda en marcha des estacions d'esquí de Baqueira Beret e Tuca que supause era modernizacion e era connexion damb era rèsta d'Espanha ja qu'abans ère limitada pes condicions climatiques e, tanben, portèc coma resultat era intromission de d'aures lengües sus er aranés.

Maugrat qu'era Constitucion de Cadis (1812) defen eth dret ara educacion per part der Estat, conviuen en Aran pes entorns de 1905 es Escòles Religioses dera Sagrada Família enes pòbles de Les, Bossòst, Aubèrt e Vielha; e Hermanos de la Salle en Les e Vielha. Ath delà, en 1930 trapam es Escòles Nacionaus que lèu se compden 16 centres distribuïdi enes pòbles d'ua major concentracion de poblacion. Es principaus matèries impartides èren calligrafia, dictades, lectura comentada, cant e ritmica, activitats creatives, coneishement des valors, exercicis escrits e ortografia, vocabulari e recitacion, gimnastica e jòcs organizadi. Non totes aguestes escòles publiques èren mixtes, era disponibilitat der espaci condicionau era convivència de sèxe e existència d'un cors per aula.

Per çò que tanh ara lengua, en 1983 se publiquen es Normes ortografiques der Aranés tant de besonh entar ensenhament dera lengua enes escòles, entara edicion de libres de tèxte e formacion deth professorat... E que se'n garantirà especiau respècte e proteccion en sistèma educatiu e ena administracion en 1990. Mès actuaument er ensenhament der aranés perilhe damb era publicacion dera Lei 8/2022, de 9 de junh, en qué s'elimine eth caractèr de lengua veïculara e d'aprendissatge.

Eth barrament dera majoria des escòles nacionaus e religioses respon ara centralizacion dera poblacion e des servicis dera Administracion. Es actuaus centres formatius se corresponen damb era especializacion dera aufèrta laborau en un Aran a on era lengua ei en un estat fòrça critic tant en ambit escolar coma en ambit social.

